

Szlak rowerowy
Trójmiasto Ogrodów



Podwarszawskie
Trójmiasto
Ogrodów

Brwinów • Milanówek • Podkowa Leśna



ROWEROWY MILANÓWEK

Przewodnik z 5 trasami rowerowymi



Brwinów



Milanówek



Podkowa
Leśna

Honorowy patronat KRBRD

SPIIS TREŚCI

	Słowo wstępne	2
	Milanówek - opis miasta	4
	Trasa nr 1 (Milanówek)	6
	Podkowa Leśna - opis miasta	12
	Trasa nr 2 (Podkowa Leśna)	14
	Brwinów - opis miasta	20
	Trasa nr 3 (Brwinów)	22
	Mapy	25
	Trasa nr 4 (Zabytkowy Milanówek)	32
	Trasa nr 5 (Rekreacyjny Milanówek)	34
	Informacje praktyczne	35

ROWEROWY MILANÓWEK

Wydanie przewodnika odbyło się
w ramach Budżetu Obywatelskiego.

MILANÓWEK 2017

SŁOWA WSTĘPNE:



Szanowni Państwo,

Rower to doskonały sposób na spędzanie wolnego czasu, na weekendową rekreację i coraz bardziej popularną turystykę sezonową.

Okazuje się, że także w Milanówku rower zajmuje silną pozycję wśród sposobów komunikacji miejskiej. Szczególnie atrakcyjna stała się turystyka długodystansowa, uprawiana przez rowerzystów niemal we wszystkich grupach wiekowych. Efektem współpracy z lokalnymi miłośnikami roweru są trasy w niniejszym opracowaniu. Dzięki nim mogą Państwo wybrać się na wycieczkę nie tylko po Milanówku, ale całym Podwarszawskim Trójmieście Ogrodów. Trójstronna współpraca w ramach PTO dała impuls do stworzenia Rowerowego Szlaku, na którym w sezonie rowerowym mam nadzieję się z Państwem zobaczyć!

*Burmistrz Miasta Milanówka
Wiesława Kwiatkowska*



Szanowni Państwo,

Na rowerze przejechałem tysiące kilometrów, odwiedziłem setki miast i doszedłem do wniosku, że chyba nie ma lepszego sposobu zwiedzania niż z perspektywy rowerowego siodełka.



Za oknami samochodu obraz zmienia się za szybko, pieszo za długo trwa podróż – nie dotrzesz wszędzie, czasu brakuje. Stawiam na rower. Przed każdą podróżą czy krótką przejażdżką planowałem, studiowałem mapy, SZUKAŁEM PRZEWODNIKA. Nie tylko trasa, ale i ciekawe miejsca, także trochę

historii miało dopełnić poczucie szczęścia w trakcie wycieczki. Od 2012 roku prowadzę Sekcję Turystyki Rowerowej przy Milanowskim Centrum Kultury. Zwiedzamy okolice oraz dalsze zakątki Polski, także inne państwa europejskie, przebrnęliśmy przez Kaukaz, a przed nami jeszcze wiele dróg.

Jak już wspominałem, przed każdą wyprawą szukam przewodnika. I jeśli mowa o przewodniku – nie, nie o takim, który wskazuje dokładnie, w jakim kierunku masz się przemieszczać i na co zwrócić uwagę – tylko o takim, który przeczytasz, schowasz w tylnej kieszonce koszulki kolarskiej i zajrzysz do niego w drodze, kiedy o czymś zapomnisz. I u nas można pojeździć, i coś zobaczyć. Trzeba tylko odpowiednio nakreślić trasy, ubrać w słowa, i na koła!

W 2016 roku ruszyła kampania Rowerowy Milanówek, w którą się zaangażowałem. W budżecie obywatelskim złożono wniosek o wytyczenie szlaków rowerowych w naszej okolicy. Pomysł zyskał aprobatę. Cóż więc było robić, tylko przyklasnąć i działać.

Milanówek to małe miasteczko, ale prężnie współpracuje z sąsiadami, z którymi tworzy Podwarszawskie Trójmiasto Ogrodów (Milanówek – Podkowa Leśna – Brwinów). I właśnie tu, w obrębie trzech gmin, taki szlak rowerowy należało stworzyć. Dla mieszkańców, nowych osadników, dla turystów i przypadkowych rowerzystów. Coś obejrzeć, gdzieś pojechać, czymś się zachwycić. Zapraszam na przejażdżkę zarówno mieszkańców, jak i przybyszy z dalekich stron. A dla tych, którzy na krócej i tylko po Milanówku, proponuję dwie trasy: „zabytkową” i „rekreacyjną” – gdzieś tam łączą się z głównym szlakiem. Zapraszam na trasę.

przewodniczący Sekcji Turystyki Rowerowej MILANÓWEK
Adam Matusiak



MILANÓWEK

Milanówek to liczące około 16 tysięcy mieszkańców miasteczko, oddalone 30 km od Warszawy, mające dawniej status letniska. Najstynniejszym letnikiem z pierwszych lat był Bolesław Prus. W Milanówku mieszkał też rzeźbiarz Jan Szczepkowski. Letnisko powstawało na przełomie XIX i XX wieku. Właściciel majątku Milanówek, Michał Lasocki, utworzył w 1899 roku spółkę „Kozłowski-Lasocki i spółka”, która dokonała podziału folwarku milanowskiego na działki i rozpoczęła pozyskiwanie osadników. W 1903 roku dokonała się kolejna parcelacja terenów majątku Grudów, należącego do posiadaczy fabryki gwoździ w Warszawie Grafa i Wolanowskiego. Trzecia i ostatnia parcelacja, obejmująca tereny majątku Grudów należące do Radziwiłłów, miała miejsce w 1911 roku. Milanówek znany jest w Polsce dzięki rodzeństwu Stanisławy i Henryka Witaczków, którzy w 1924 roku założyli Centralną Doświadczalną Stację Jedwabniczą, będącą kolebką polskiego jedwabiu. Jest także miejscem wytwarzania słynnych cukierków krówek, które jako pierwszy produkował Feliks Pomorski. Produkcja jednego i drugiego dobra trwa do dziś. Milanówek kojarzony jest również z truskawkami, choć nie z racji



uprawy, ale utworu Wojciecha Młynarskiego, wykonanego przez Hannę Banaszak. Miejscowość upodobał sobie artyści, a ów trend trwa do dziś. Zaczęli sprawdzać się już w latach 20. i 30. XX wieku, co wespół z dynamicznym rozwojem ówczesnego lotniska przyczyniło się do powstania niepowtarzalnej architektury w otoczeniu pięknej przyrody. W czasie II wojny światowej Milanówek zwano Małym Londynem – funkcjonowały tutaj obok siebie dowództwa podziemne od szczebla gminy do województwa. Czasowe ulokowanie Komendy Głównej z generałem Leopoldem Okulickim na czele sprawiło, że miasteczko pełniło funkcję nieformalnej stolicy Polski. Prawa miejskie zostały nadane miastu w 1951 roku. Dzisiaj Milanówek to gmina miejska chlubiąca się tytułem Miasta Ogrodu. Jest miejscem z bogatą historią. Obfituje w zieleń z ponad 200-letnim starodrzewem, należącym częściowo do strefy ochrony konserwatorskiej. To miasteczko, w którym na środku głównej ulicy rośnie dąb, a znaki drogowe ostrzegają: „Uwaga na wiewiórki i jeże”. Jest to miejsce idealne dla rowerzystów, których tutaj nie brakuje. Przy Milanowskim Centrum Kultury działa prężnie Sekcja Turystyki Rowerowej Milanówek.

TRASA PRZEZ MILANÓWEK

Do Milanówka wjeżdżamy od strony północnej, od kierunku Brwinowa, a dokładniej od **Falęcina**. Przy Falęcinie 9 skręcamy w lewo i poruszamy się drogą gruntową przez pola i łąki. „Wlatujemy” do Milanówka **ulicą Wylot**. Jedziemy do końca ulicy, następnie skręcamy trzy razy: pierwsza ulica w prawo to Wiejska, natomiast pierwsza w lewo to Wspólna, a pierwsza w prawo Podgórna. Później cały czas z pierwszeństwem poruszamy się **Podgórną**, mijając po drodze **wille Rzepicha** (nr 12), **Garbatka** (nr 32), **Sulima** (nr 46) i **Barbarka** (nr 66). **Willa Rzepicha** ❶ to jednopiętrowa budowla z 1909 roku o niebagatelnej architekturze. Na mocy testamentu, po śmierci bezpotomnych właścicieli, posiadłość przejęła Kapituła Archikatedralna Warszawska, która przekazała ją niehabitowemu Zgromadzeniu Sióstr Westiarek Jezusa. Siostry zamieszkują wyremontowaną willę do dziś. **Willa Garbatka** ❷ została wzniesiona w drugiej połowie lat 20. Ma charakter



Willa Garbatka

neoklasycystycznego pałacyku, usytuowanego na wzniesieniu, będącym pozostałością dawnej wydmy. Niewiele dalej znajduje się **willa Sulima**. ❸ Potocznie zwana Pod Matką Boską, willa zbudowana została około 1925 roku dla płk. Sulikowskiego przez wybitnego architekta Oskara Sosnowskiego (1880–1939). Swoją drugą nazwę zawdzięcza mozaice przedstawiającej Maryję z Dzieciątkiem, umieszczonej w szczycie budynku. Kompozycja budynku utrzymana jest w duchu modernizmu z elementami historyzującymi.

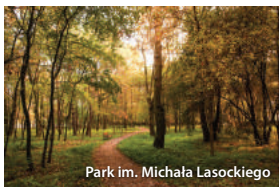
Dojeżdżamy do **ulicy Kościuszki**, którą przecinamy. Dalej, jadąc Podgórną, po prawej stronie



ul. Podgórna

ukazuje się nam **willa Elektra** ❹ (adres od ulicy Kościuszki nr 67). Następnie kręcimy wzdłuż ulicą Podgórną do pierwszego skrzyżowania. Na skrzyżowaniu skręcamy w prawo, w **ulicę Parkową** (gruntową). Po około 200 m po prawej stronie pojawia się **Park im. Michała Lasockiego**. ❺ Odpowiadający za parcelację Milanówka, Michał Piotr Lasocki herbu Dołęga, urodził się 1 sierpnia 1862 r. we wsi

Zaborów, a zmarł w 1938 roku. Był sędzią z wyboru w sądzie w Grodzisku. Zapisał się w historii Milanówka nie tylko jako właściciel majątku, ale także jako ofiarodawca działek pod budowę kościoła pw. Świętej Jadwigi Śląskiej oraz na cele rekreacyjne i kulturalne.



Na skraju parku Lasockiego, w prywatnym ogrodzie pp. Kuldanków, znajduje się **Ogród Miniatur Architektonicznych** 6 (ul. Michała Lasockiego 1). Ekspozycję można obejrzeć po wcześniejszym telefonicznym umówieniu wizyty. Dalej kierujemy się w lewo **ulicą Piaski** – jedziemy nią do końca, do **ulicy Grodeckiego**. Na Grodeckiego skręcamy w lewo i poruszamy się prosto do **ulicy Krasińskiego**. W Krasińskiego skręcamy w lewo i dalej, wzdłuż **zabytkowej alei lipowej**, dojeżdżamy do **ulicy Spacerowej**. Na rogu tych ulic znajduje się **willa Waleria** 7 (Spacerowa 22). Wybudował ją, jako budynek dwupiętrowy, w 1910 roku, aktor Rufin Morozowicz dla swojej żony Walerii. W 1915 roku dom spłonął od wybuchu szrapnela. Odbudowany został w 1920 roku, tym razem jako budynek jednopiętrowy. Po śmierci Rufina i Walerii

w 1931 roku willa przeszła na własność ich córki Marii Morozowicz-Szczepkowskiej. Poślubiła ona wybitnego rzeźbiarza Jana Szczepkowskiego, który w 1925 roku zdobył Grand Prix w Paryżu na Międzynarodowej Wystawie Sztuk Dekoracyjnych za „Kapliczkę Bożego Narodzenia”, a w 1935 roku wygrał konkurs na realizację sarkofagu marszałka Piłsudskiego. Po II Wojnie Światowej Maria Morozowicz-Szczepkowska otworzyła w willi Warszawski Teatr Objazdowy „Problemy”. Po śmierci Szczepkowskich ich jedyna córka, Hanna Mickiewicz, w 1978 roku urządziła w budynku prywatne muzeum prac ojca.



W 2007 roku willę wraz z kolekcją rzeźb zakupiło miasto Milanówek. W dalszym ciągu jedziemy ulicą Spacerową, docieramy do **ulicy Mickiewicza**, (gdzie skręcamy w lewo), po prawej stronie ukazuje się nam **willa Ewarystówka** 8 (nr 12). Willę wzniesiono w 1907 roku dla Ewarysta Pilarskiego, wieloletniego komendanta Ochotniczej Straży Ogniowej w Milanówku. Za sprawą nowej właścicielki, Ireny Ostoi-Chyżyńskiej, w 1934 roku zmieniono nazwę willi na Irena. Od września 1944 roku

w budynku ukrywano przez pewien czas wywiezioną ze zrujnowanej Warszawy urnę z sercem Fryderyka Chopina. Willa, z oszczędnym klasycyzującym detalem, jest przykładem charakterystycznego dla Milanówka wzbogacania budynków murowanych piętrowymi, ażurowymi, drewnianymi werandami. Zaraz obok, po drugiej stronie ulicy, znajduje się **willa Matulinek** ⁹ (nr 10). Jest to neoklasycystyczna budowla inspirowana architekturą Pałacu na Wodzie w warszawskich Łazienkach. Zbudowana przed 1910 rokiem według projektu Jana Heuricha syna dla przemysłowca Oskara Saengera, właściciela fabryki celulozy we Włocławku, jako letnia rezydencja podmiejska. W 1942 roku nieruchomość została wydzierżawiona Zgromadzeniu Sióstr Urszulanek (którym następnie budynek przekazano na własność). W czasie wojny siostry zorganizowały w willi przedszkole, kolonie letnie i internat dla dziewcząt, a po Powstaniu Warszawskim znalazło tu schronienie i opiekę medyczną wielu mieszkańców stolicy, m. in. pisarka Maria Rodziewiczówna. W okresie powojennym działała tu bursza Liceum Jedwabniczego. W 1954 roku władze państwowe odebrały siostrą prawo do prowadzenia placówki. Matulinek został odzyskany przez Urszulanki w 1975 roku. Dojeżdżamy do **polany Starodęby** ¹⁰ z wieloma zachwycającymi pomnikami przyrody - dębami szypułkowymi. Ukazują się nam **wille Emanów**



(Mickiewicza 4) i **Wandzin** (Kościuszki 45, obecnie Urząd Miasta Milanówka). **Willa Emanów** ¹¹ została wzniesiona w latach 1911–1912 według projektu architekta Kudera dla Emanuela Leopolda Marcusa, dyrektora huty szkła w Zawierciu i prezesa Rady Związku Hut Szklanych w Polsce. 1 czerwca 1930 roku został tu przyjęty prezydent RP Ignacy Mościcki, który przebywał z kilkugodzinną wizytą w Milanówku, gdzie dokonał uroczystego otwarcia Centralnej Doświadczalnej Stacji Jedwabniczej.



Założyciele Stacji, rodzina Witczków, mieszkali tu od 1931 do 1949 roku. Stacja została zaprojektowana w duchu historyzmu, z wyraźnymi cechami neobarokowymi. Na terenie posesji znajdują się dęby – pomniki przyrody. Jadąc dalej mijamy **Willę Wandzin**, ¹² będącą siedzibą Urzędu Gminy. Została wzniesiona w 1910 roku dla Antoniego Wieniawskiego, ekonimisty i ziemianina, bratanka Henryka Wieniawskiego, słynnego skrzypka



i kompozytora. W latach 20. zamieszkała w niej rodzina Mieczysława Grzybowskiego, spokrewniona z kompozytorem Karolem Szymanowskim, który bywał w Milanówku u matki i rodzeństwa. Od 1934 roku na parterze willi znajdowało się Biuro Gminy i Rady. Obecnie budynek jest siedzibą Urzędu Miasta Milanówka. Willa została zbudowana w stylu eklektycznym z elementami neorenesansu, neobaroku i neoklasycyzmu i może budzić skojarzenia z typem willi włoskiej. Budynek miał pierwotnie po obydwu stronach ganki wsparte na filarze, zachował się tylko jeden – od strony wschodniej. Dalej skręcamy w prawo w **ulicę Kościuszki**, jedną z głównych arterii Milanówka. Na środku ulicy wyłania się dąb szypułkowy – pomnik przyrody. Mijamy **kościół św. Jadwigi**.¹³ Wzniesiony został w latach 1910–1912 według projektu Tadeusza Okunia. Fasada ma charakter neoromański, w elewacjach bocznych są elementy neogotyckie – przypory i smukłe łukowe okna. W ołtarzu głównym widnieje Chrystus Ukrzyżowany, dzieło Dymitra Petrowa z 1978 roku, bułgarskiego artysty rzeźbiarza. W ołtarzu bocznym jest obraz Madonny

z Dzieciątkiem pędzla Wojciecha Gersona. W oknach prezbiterium można podziwiać piękne witraże z postaciami aniołów adorujących według projektu Antoniego Dzierzbickiego. We wrześniu 1939 roku na plebanii znajdował się szpital polowy, który istniał do momentu



kapitulacji Warszawy. Po wybuchu Powstania Warszawskiego swoje siedziby przeniosły tu Kuria Metropolitalna Warszawska i Sąd Arcybiskupi (do 1945 roku). Od września 1944 roku do października 1945 roku na plebanii kościoła przechowywano urnę z sercem Fryderyka Chopina, wywiezioną w czasie Powstania ze stolicy. Skręcamy w prawo w **ulicę Kościelną** i dalej prosto (nie kierujemy się na wiadukt!). Mijamy po lewej **Galerię Letnisko**¹⁴ – obecnie budynek Milanowskiego Centrum Kultury, a po prawej **willę Borówka**¹⁵ (Królowej Jadwigi 5), gdzie obecnie mieści się restauracja. Była to willa letnia, zbudowana w 1904 roku przez



spółkę architektoniczną Władysława Kozłowskiego i Apoloniusza Nieniewskiego dla Artura Hosera, pochodzącego ze znanej rodziny ogrodniczej osiadłej w Polsce w połowie XIX wieku. Borówka stanowi przykład rezydencji zbudowanej w formie neogotyckiego zameczku z wieżą. Znajdujący się w obrębie posesji budynek gospodarczy pierwotnie mieścił powozownię, stajnię i mieszkanie dozorczy. Po lewej stronie, zza wysokiego muru, ukazuje się nam **willa Zacisze** ¹⁶ (Słowackiego 6), której pierwszym właścicielem był słynny tenor - Stanisław Gruszczyński (1891–1959). Willę wzniesiono w latach 1930–1932. Gruszczyński był synem rolnika, zajmował się różnymi pracami, jednocześnie ucząc się śpiewu. Kiedy pracował jako kelner w Hotelu Angielskim w Warszawie, jeden z gości przypadkowo odkrył jego talent. Młody tenor zrobił błyskawiczną karierę i zyskał miano jednego z najślawniejszych polskich śpiewaków operowych pierwszej połowy XX wieku. Kolejny właściciel willi, Aleksander Brzuzek, w czasie II wojny światowej przekazywał na Zachód dokumenty dotyczące zbrodni hitlerowskich w okupowanej Polsce.

Po Powstaniu Warszawskim ulokowano tu ewakuowany Szpital Ujazdowski. Obecnie Zaciszu przywrócono dawną świetność i willa należy do najpiękniejszych przykładów stylu dworskowego w Milanówku. Skracamy w pierwszą w lewo do **ulicy Słowackiego** i w prawo na **ulicę Krakowską**. Dojeżdżamy do kładki nad torami kolejowymi (przystosowana dla rowerów, więc śmiało można przejechać).



Po opuszczeniu kładki jedziemy w lewo **ulicą Warszawską**. Naszym oczom ukazują się dawne tereny Centralnej Doświadczalnej Stacji Jedwabniczej, gdzie obecnie mieści się siedziba firmy **Jedwab Polski** ¹⁷ i Prywatna Szkoła Podstawowa. Dalej jedziemy wzdłuż torów do stacji PKP. Lecz zanim tam dojedziemy, warto zatrzymać się przy **willi Księżanka** ¹⁸ (Warszawska 52). Jest to budynek z 1912 roku, gdzie w latach 1945–1950 funkcjonowało Dwuletnie Koedukacyjne Liceum Specjalne Przyrodniczo-Techniczno-Jedwabnicze. Od roku 1952 w willi Księżanka umieszczony był żłobek dla dzieci pracowników pobliskich Zakładów Jedwabiu Naturalnego. Naprzeciwko kawiarni Love Me znajduje się **willa Matulka** ¹⁹ (Piłsudskiego 30),

obecnie budynek Poczty Polskiej i siedziba Miejskiej Galerii Matulka).



Willa, wzniesiona w latach 1909–1911 dla Ludwika Kajetana Leśniewskiego, jest przykładem połączenia modernizmu i secesji. 12 sierpnia 1945 roku otwarto tu pierwszą po wojnie wystawę prac Związku Polskich Artystów Plastyków. Zaprezentowano na niej 96 prac 39 twórców, a jej komisarzem był prof. Jan Szczepkowski. Od 1945 do 1990 roku parter willi zajmował Komitet Miejski PPR, a następnie PZPR. Natomiast od 1994 roku mieści się tu Poczta Polska. W 2012 roku została otwarta Galeria Matulka, gdzie najczęściej prezentowane są prace artystów związanych z Milanówkiem. Przy stacji PKP widnieje zabytkowy budynek **Straży Miejskiej** ²⁰ (Warszawska 32). Był to pierwszy budynek dawnego przystanku kolejowego, wybudowany i oddany do użytku 1 maja 1901 roku. Mijamy stację PKP i za około 300 m skręcamy w prawo w **ulicę Grudowską**. Pod numerem 12 znajduje się **willa Perełka**. ²¹ Budynek z elementami stylu secesyjnego, wzniesiony po 1911 roku dla Edwarda Berndta, był największym całorocznym pensjonatem

w Milanówku. W latach 1923–1925 Konstanty Ildefons Gałczyński organizował tu biesiady literackie, w których uczestniczyli czołowi młodzi poeci tamtego okresu. W 1939 roku w willi utworzono punkt sanitarny, a w sierpniu 1944 roku powstał szpital dla około 100 rannych z Warszawy i pruszkowskiego obozu przejściowego Dulag 121. Po wojnie wille zasiedlono lokatorami z nakazami kwaterunkowymi, a na przełomie lat 40. i 50. zorganizowano tu bursę dla młodzieży szkół średnich. Tymczasem jedziemy prosto ulicą Grudowską aż do skrzyżowania z **ulicą Królewską**, którą przecinamy na światłach. Za światłami przystanek kolejki WKD. Dalej jedziemy wzdłuż torów kolejki do **przystanku WKD Milanówek Polesie**. ²² Tu przekraczamy tory kolejki i jedziemy wzdłuż **ulicy Brwinowskiej** do **ulicy Iwaskiewiczza** (kawatek dalej znajdują się dwie wille Turczynek – Brwinowska 4/6). Skręcamy w ulicę Iwaskiewiczza, kierując się do Podkowy Leśnej. Dalej **ulicą Letniskową**, skręcamy w lewo w **ulicę Gołębią**. Jesteśmy w Podkowie Leśnej.

UWAGI:

Trasa w odwrotnym kierunku – po zjeździe z kładki prosto ulicą Krakowską, skręt w lewo w ulicę Kościuszki i dalej szlakiem. Niemożliwy przejazd ulicą Słowackiego przez ulicę Kościelną – nakaz jazdy w lewo na wiadukt.



PODKOWA LEŚNA

W 1861 roku Józef Wilhelm Szmiddecki sprzedał dobra brwinowskie wraz z folwarkiem Wilhelmów (późniejszą Podkową Leśną) Stanisławowi Lilpopowi, wnukowi Antoniego Augustyna Lilpopa, który przybył do Rzeczypospolitej z Grazu. Stanisław przeznaczył ów majątek dla swego syna Stanisława Wilhelma Lilpopa. Był on z zamiłowania myśliwym i przekształcił południową część dóbr na gospodarstwo leśne. W 1909 roku, po sprzedaży gruntów brwinowskich, nastąpiło oddzielenie hipoteczne Podkowy Leśnej od księgi hipotecznej Brwinowa. W 1911 roku dokonano pomiaru gruntów na terenach opisanych jako Podkowa Leśna. Jest to najstarszy szczegółowy plan całości terenów późniejszej Podkowy Leśnej. Jeszcze przed I Wojną Światową właściciel chciał przekształcić swój majątek w miasto-ogród. Wybuch wojny uniemożliwił te działania. W 1922 roku, w ramach konsorcjum przemysłowego „Siła i Światło”, powstała spółka akcyjna „Elektryczne Koleje Dojazdowe”. EKD chciała zbudować elektryczną trakcję kolejową przechodzącą przez dobra podkowieńskie. 9 kwietnia 1925 roku powstała spółka pod nazwą „Miasto-Ogród Podkowa Leśna, Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością”. Jeszcze w 1925 roku projekt planu miasta wykonał na zamówienie spółki architekt i urbanista Antoni Jawornicki.



W 1927 roku nastąpiło uroczyste otwarcie pierwszego odcinka „Elektrycznych Kolei Dojazdowych” – z Warszawy do Grodziska. W 1934 roku Podkowa Leśna otrzymała status gromady, z czym nie zgodzili się ówcześni mieszkańcy. Apelowali do ministra spraw wewnętrznych, generała Felicjana Sławoja-Składkowskiego o przyznanie Podkowie miejskich przepisów budowlanych. Liczba mieszkańców Podkowy do końca okresu międzywojennego wynosiła ok. 1700 osób. Miasteczko zamieszkiwało wówczas wielu artystów i literatów, w tym m.in. Jarosław Iwaszkiewicz, Irena Krzywicka i Jan Skotnicki. W latach 1939-1944 odnotowano szeroką działalność konspiracyjną, obejmującą działanie oddziałów zbrojnych, udział w małym i dużym sabotażu, szkolenia wojskowe, ubezpieczanie istniejących stacji nadawczych. 17 stycznia 1945 roku Niemcy opuszczają Podkowę Leśną. W 1981 roku Podkowa Leśna zostaje wpisana do rejestru zabytków ze względu na wyjątkowy układ urbanistyczny, zabudowę i zieleń miasta-ogrodu. Obecnie miasto zamieszkuje blisko 4 tysiące mieszkańców. Oryginalny układ urbanistyczny miasta do dzisiaj nie uległ zmianom i Podkowa jest jedną z najlepiej zachowanych w Polsce realizacji idei miasta-ogrodu.

TRASA PRZEZ PODKOWĘ LEŚNĄ

Do Podkowy Leśnej od granicy z Milanówkiem wjeżdżamy **ulicą Letniskową**, skręcamy w lewo w **ulicę Gołębią** i dojeżdżamy do **Muzeum im. Anny i Jarosława Iwaszkiewiczów w Stawisku**. ❶



Stawisko to nazwa nadana przez Jarosława Iwaszkiewicza terenowi, który jego teść Stanisław Wilhelm Lilpop podarował córce Annie w dniu ślubu w 1922 roku. Ślub odbył się w kościele w Brwinowie. Znajdująca się w centralnym punkcie posesji willa pierwotnie miała być zaprojektowana przez Karola Stryjeńskiego, ostatecznie została stworzona według projektu Stanisława Gądzikiewicza. Dom Iwaszkiewiczów był domem otwartym. Gościła w nim elita intelektualna i artystyczna lat 20. i 30. XX wieku. Spośród znamienitych gości należy wymienić choćby skamandrytów tj. Jana Lechonia, Antoniego Słonimskiego czy Juliana Tuwima. Gośćmi Stawiska bywali także Karol Szymanowski, Stanisław Baliński oraz Jerzy Miecysław Rytard. Dom pozostawał otwarty także przez okres okupacji, stanowiąc schronienie

nie dla wielu zasłużonych dla polskiej kultury postaci: Krzysztofa Kamila Baczyńskiego, Stanisława Dygata, Witolda Lutosławskiego, Czesława Miłosza, Leona Schillera i Jerzego Waldorffa. Po Powstaniu Warszawskim zatrzymali się tu na dłużej Jerzy Andrzejewski i Władysław Tatarkiewicz. Wydarzeniem była wizyta królowej belgijskiej Elżbiety w 1955 roku i Artura Rubinsteina w 1958 roku. Obecnie w willi mieści się Muzeum Anny i Jarosława Iwaszkiewiczów. Jak głosi Informator Muzeum: „Wnętrze Stawiska zachowało swój pierwotny charakter zamożnego domu polskiego ze zbiorami XIX- i XX-wiecznego malarstwa polskiego i innych dzieł sztuki, z meblami, sprzętami oraz przedmiotami codziennego użytku”. Tuż za wejściem do Muzeum Iwaszkiewiczów skręcamy w prawo w **ulicę Sępów**, przemieszczamy się nią do samego końca (napotykamy niebieski szlak turystyczny, którym przez pewien czas będziemy jechać). Jadąc do końca ulicy Sępów, skręcamy w prawo w ulicę Sójek, którą także jedziemy do końca, mijając po lewej stronie **Rezerwat Przyrody Parów Sójek**. ❷ Rezerwat utworzono w 1980 roku, na powierzchni prawie 4 hektarów, w parowie biegnącym korytem potoku Niwka. W rezerwacie można zobaczyć drzewa liczące

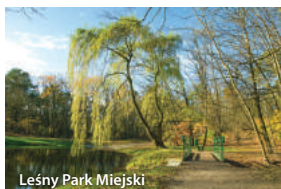
niekiedy 150 lat. Rosną tu dęby szypułkowe, a oprócz nich lipy, graby, jesiony i wiązy. W runie występują: kopytnik pospolity, miodunka ćma, czyściec leśny, niecierpek i chmiel zwyczajny. Żyje tu wiele gatunków ptaków, w tym oczywiście sójki. Następnie skręcamy w prawo w **ulicę Słowiczą**, gdzie znajdziemy kilka wartych uwagi budynków. Interesującą willą jest **Dworek Lali**. ③



Wybudowana w 1930 roku, w stylu dworcowym, mieści się przy ulicy Słowiczej 25. Dość wyjątkowym elementem architektonicznym tego domu jest półkolista nisza nad balkonem wspartym na kolumnach, zdobiona ornamentem w formie muszli. Duży dom przy ulicy Słowiczej 27 to willa zbudowana w 1929 roku dla dyrektora fabryki zapalek w Mszczonowie. Warto obejrzeć mieszczącą się przy ulicy Słowiczej 30, a zbudowaną w 1928 roku **willę Małgosia**, ④ gdzie można podziwiać wypielęgnowany ogród. Jest to jeden z pierwszych domów w Podkowie Leśnej.



Dojeżdżamy do **ulicy Zachodniej**, skręcamy w lewo, przejeżdżamy tory kolejki WKD, a za torami skręcamy żółtym szlakiem do **Parku miejskiego**. ⑤ Jest to niejako prezent dla mieszkańców od twórców miasta. W 1927 roku wyodrębniono 14-hektarowy teren wzgórz wydmych z pięknym, starym lasem przeciętym strumieniem. W centrum miasta został zaprojektowany park, przekazany notarialnie przez założycieli miasta dla wspólnoty mieszkańców. Za projekt odpowiadał warszawski ogrodnik – architekt Leon Danielewicz. Można spędzić chwilę nad stawem. Kiedyś w parku znajdowały się

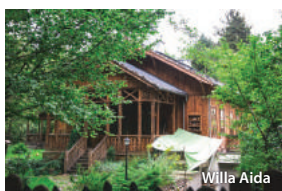


również korty tenisowe i tor saneczkowy z wieżą startową. Dla potrzeb Klubu Sportowego, według projektu architekta Juliusza Dzierżanowskiego, został wzniesiony budynek, który wzorował się na kasynie w uzdrowisku Vichy. W czerwcu w 1928 roku została otwarta kawiarnio-restauracja. Do drugiej połowy 1945 roku tutaj znajdował się oddział wewnętrzny warszawskiego Szpitala Wolskiego. Jesienią 1945 roku w kasynie została umieszczona bursa dla sierot, a w 1952 roku obiekt przekazano na potrzeby szkoły

podstawowej w Podkowie Leśnej. Następnie w 1964 roku budynek wydierżawiono Centralnemu Związkowi Spółdzielni Spożywców „Społem”, który urządził w nim ośrodek szkoleniowo-wypoczynkowy. W 1993 roku został przejęty przez miasto, ale ze względu na brak środków finansowych był niezagospodarowany.



W 2007 r. **Pałacyk Kasyno**, ❹ dzięki środkom z Unii Europejskiej, został zrewitalizowany i przeznaczony na siedzibę Centrum Kultury i Inicjatyw Obywatelskich. Na wprost od stawu kierujemy się deptakiem na **ulicę Stanisława Wilhelma Lilpopa**. Na posesji pod nr 8 mieści się **willa Aida**. ❺ Zbudował ją około 1900 r. Stanisław Wilhelm Lilpop. Budynek w stylu szwajcarskim, ze zdobioną werandą, miał pełnić funkcję domku myśliwskiego, jednak w latach 20. stał się letnim domem rodzinnym Iwaszkiewiczów. Powstało tutaj jedno z pierwszych w Polsce kolorowych zdjęć, których wykonywaniem pasjonował się Stanisław



Wilhelm Lilpop. Zrobione w maju 1909 roku, zdjęcie przedstawia dwie dziewczynki – Hanię Lilpop (późniejszą żonę Iwaszkiewicza) z Marysią Wysocką. Po przeciwnej stronie ulicy znajduje się drewniany dom o niebanalnej historii. Modrzewiowa budowla przywieziona została po rozebraniu z Kresów jeszcze w okresie międzywojennym i zmontowana na powrót w Podkowie. Ulicą Lilpopa dojeżdżamy do **ulicy Jana Pawła II** – jednej z głównych ulic Podkowy. Znajduje się tutaj niepozorna drewniana budowla – zwana Zabytkiem lub **Domkiem numer zero**. ❽



Jest to najstarszy dom w Podkowie Leśnej, pozostałość po kolonii letniskowej Stanisławów z końca XIX wieku. Następnie skręcamy w lewo i zaraz pierwszą w prawo, w **ulicę Lipową**. Ulica Lipowa to aleja – pomnik przyrody im. Tadeusza Baniewicza – wzdłuż której rośnie 191 lip drobnolistnych. Na ulicy Lipowej pod nr 15 mieści się **willa Krywojta**, ❹ zbudowana w tzw. stylu dworcowym, powstała w latach 1928–1929 dla Henryka Zabłockiego, dyrektora fabryki Norblina. Budynek zamieszkiwał także Wojciech Zabłocki, żołnierz AK, uczestnik Powstania Warszawskiego.

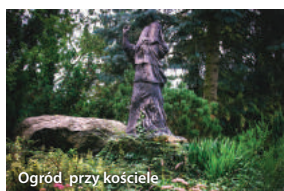
Na końcu ulicy Lipowej, przed **pomnikiem żołnierzy AK kompanii „Brzezinka”** ¹⁰ autorstwa Jerzego Juczkowica,



Pomnik żołnierzy AK

skręcamy w lewo w **ulicę Bukową** (skręcając w prawo, znajdujemy się na skraju Lasu Młochowskiego, gdzie znajduje się kilka leśnych ścieżek rowerowych). Ulicą Bukową jedziemy prosto do skrzyżowania z **ulicą Sosnową** (to już Podkova Leśna Wschodnia). Zanim przyszykujemy się do skrętu w lewo, warto zatrzymać się przy posesji nr 9. Jest to tzw. **Szklany Dom**, ¹¹ ekstrawaganka willa Ireny Krzywickiej, pisarki i feministki II Rzeczypospolitej. Budowa była dwuetapowa, została przeprowadzona w latach 1928–30. Krzywicka wybrała styl międzynarodowy, wywołując szok nowatorskim w ówczesnej Polsce płaskim dachem i ścianami zbudowanymi ze szklanych tafli. Początkowo powstała część północna willi. W 1932 roku dobudowano z cegły skrzydło południowe według projektu kuzyna Krzywickiej, architekta

Maksymiliana Goldberga. Szklany Dom powstał jako budynek letniskowy. Krzywicka urządziła w jednym z pokoi pierwszą podkowiąską bibliotekę publiczną, której zbiory znajdują się dzisiaj w muzeum w Stawisku. Dom stał się miejscem spotkań. Bywali tu Jerzy Andrzejewski, Tadeusz Boy-Żeleński, Jarosław Iwaszkiewicz, Antoni Słonimski, Andrzej Stawar, Ksawery Pruszyński, Jan Parandowski i inni. W przydomowym ogrodzie rosną m.in. lilaki zasadzone przez Tadeusza Boya-Żeleńskiego. Ruszamy dalej. W ulicę Sosnową skręcamy w lewo, następnie nawrót w lewo w **ulicę Modrzewiową**. Czeka nas długa prosta aż do **ulicy Kościelnej** po prawej. Znajduje się na niej **kościół pw. św. Krzysztofa**. ¹² Lecz zanim wspomnimy o kościele, to naprzeciwko niego naszą uwagę powinien zwrócić budynek pod adresem Modrzewiowa 45. To **Pałac Myśliwski** ¹³ zbudowany na początku XX wieku przez Stanisława Lilpopa. Kolejnym właścicielem domu był jeden z dyrektorów spółki „Siła i Światło” – Kazimierz Gayczak. Obecnie mieści się tu siedziba Wyższej Szkoły Medycznej. Zatrzymajmy się na moment



Ogród przy kościele

i przyjrzyjmy się kościołowi i jego otoczeniu. Zbudowany został według projektu Brunona Zborowskiego, profesora Politechniki Warszawskiej. Ten projektant zainspirował się polskim pawilonem prezentowanym na wystawie w Paryżu w 1932 roku, z oszklonymi drzwiami, wychodzącymi na teren zieleni, z pergolami i niskim murkiem z piaskowca. Budowniczymi kościoła byli sami mieszkańcy, którzy zebrali niezbędne fundusze. Uroczyste położenie kamienia węgielnego odbyło się 11 listopada 1932 roku z udziałem wielu ofiarodawców, m.in. Automobilklubu Polskiego i Aeroklubu Rzeczypospolitej Polskiej.



Budowa trwała od kwietnia do listopada 1933 roku. 5 listopada tego roku abp Antoni Szlagowski konsekrował kościół. Projektant ogrodów, prof. Zygmunt Hellwig, przygotował w 1934 roku projekt zazielenienia, zrealizowany później wraz z miejscowymi fachowcami – Ewelina Krzyżewską i Władysławem Milewskim Kujathem. Pergole, dach nad pergolą i murki wykonano dopiero w roku 1943 z kamienia przywiezionego tuż przed wybuchem wojny w 1939 roku. W latach 1985–1988 kościół rozbudowano według

projektu architekta Janusza Tofila i inżyniera Andrzeja Gierosa. W trakcie rozbudowy zachowano przejazd dla pojazdów biorących udział w Autosacrum. Autosacrum to jedna z najstarszych corocznych imprez samochodowych. Od jakiegoś czasu towarzyszy jej także Rowerosacrum. Wnętrza rozbudowanego kościoła uświetniają dzieła prof. Stanisława Słoniny oraz prof. Kazimierza Gustawa Zemły. Wyjątkowy jest ogród znajdujący się na terenie kościoła. W tym miejscu najlepiej zacytować informacje pochodzące ze strony internetowej, która dokładnie tłumaczy zamysł dotyczący ogrodu:

„Twórcą projektu i kontynuatorem realizacji ogrodu był dr. Zdzisław Bąkowski, a konsultantem architekt krajobrazu Alicja Lipińska. Według projektu Zdzisława Bąkowskiego teren ogrodu przykościelnego podzielono na osiem tematycznych sektorów:

- Przyroda chroniona Polski. Sektor ten obejmuje rośliny zagrożone wyćpieniem i wymarciem na obszarze Polski;
- Przyroda Podkowy Leśnej. Sektor ten ma uwypuklać całe piękno przyrody podkowińskiej;
- Lapidarium. Głównym elementem i podstawowym akcentem terenu są duże głazy umieszczone na nieregularnie uformowanym nasypie;
- Przyroda minionych wieków. Sektor dawnych dziejów reprezentuje olbrzymi okres

historii ziemi mazowieckiej i Polski;

- Poletko Matki Bożej. Zgrupowano tu rośliny związane z tradycyjnymi przejawami kultu kościelnego;
- Ogród biblijny. Przyrodniczy obraz dziejów biblijnych;
- Ptasi raj. Zespół ten, jako całość, ma dawać w pełni estetyczne wrażenie w każdej porze roku przez kształt sylwetki, kolor liści, kwiatów, zieleń zimą itd. Zasadniczym celem tej części ogrodu jest ochrona ptaków;
- Ogród ziołowy ma być wyrazem ochrony tradycji i ojczystej kultury, a także przypomnieniem, że klasztor był u nas nie tylko ośrodkiem wiary i kultu, lecz także ważnym ośrodkiem leczniczym, ośrodkiem ogrodnictwa i sadownictwa”.

Po odpoczynku w kościelnym ogrodzie ruszamy dalej ulicą Kościelną i dojeżdżamy do **ulicy Akacjowej**, gdzie skręcamy w lewo. Po lewej znajduje się dawna oficyna dworska, zabudowania folwarku Wilhelmów, obecnie mieszczące **Urząd Miejski**, ¹⁴



a po prawej Plac Przyjaźni Polsko-Węgierskiej. Plac oraz płyta pamiątkowa zostały ustanowione ku pamięci polskich i węgierskich towarzyszy broni, którzy polegli w Podkowie Leśnej

w latach II Wojny Światowej. Dojeżdżamy do **ulicy Brwinowskiej** (głównej), skręcamy w prawo. Głodni i spragnieni mogą przekąsić małe co nieco w pobliskiej kawiarni lub cukierni.



Dalej nasza trasa prowadzi przez tory kolejki – po lewej znajduje się historyczny dworzec z drewnianą poczekalnią **Warszawskiej Kolei Dojazdowej**. ¹⁵



Ulica Brwinowska zaprowadzi nas do wyjazdu z Podkowy (po lewej tuż za torami restauracja Bazylia) do skrzyżowania z trasą 719, którą na światłach przecinamy. Jesteśmy w Brwinowie.

UWAGI:

Dla osób, które pokonują trasę w drugą stronę: ulica Kościelna jest jednokierunkowa; (na teren kościoła wchodzimy główną bramą). Po przecięciu torów kolejki jedziemy prosto ulicą Jana Pawła II i za kościołem skręcamy w lewo. Dalej szlak prowadzi ulicą Modrzewiową.



BRWINÓW

Na terenach Brwinowa już około 8 tysięcy lat przed naszą erą pojawiło się pierwsze osadnictwo. Najstarsze znalezisko w rejonie ulicy Powstańców Warszawy wiąże się z osadnictwem mezolitycznym. Nazwa „Brwinów” funkcjonuje przynajmniej od XV wieku. W „Dziejach archidiecezji poznańskiej” w 1406 roku występuje jako „Brwinowo”. W XVI wieku miejscowość była wsią drobnoszlachecką. W XVII wieku wieś miała kilku właścicieli. W XVIII i XIX wieku krzyżowały się tutaj dwa szlaki: tzw. droga królewska prowadząca z Warszawy do Piotrkowa Trybunalskiego (miejsca sejmików szlacheckich) oraz lokalny trakt z Warszawy do Grodziska. Przełomem dla miasta był 14 czerwca 1845 roku. Przez Brwinów przejechał wówczas pierwszy pociąg Kolei Warszawsko-Wiedeńskiej. Obecnie tory kolejowe przebiegają w tym samym miejscu co dawniej i rozdzielają Brwinów na dwie części – północną i południową. W 1861 roku dobra brwinowskie zakupił warszawski przemysłowiec Stanisław Lilpop. W latach 70. XIX wieku miejscowość liczyła ok. 700 mieszkańców, a na jej terenie znajdowała się cegielnia i kopalnia żwiru. Przed I wojną światową Brwinów liczył już ponad 2 tys. mieszkańców. 12 września 1939 roku 28 Dywizja Piechoty (w skład której wchodził: 36 pp Legii Akademickiej, 15 pp „Wilków” i 72 pp, 28 pal) stoczyła bitwę z wojskami niemieckimi. Strona polska odniosła w tym starciu duże



straty. W okresie okupacji hitlerowskiej w Brwinowie i okolicy działały podziemne organizacje m.in. zgrupowanie AK „Bąk” obwodu „Bażant”. W 1944 roku, po upadku Powstania Warszawskiego, na terenie Brwinowa powstało kilka szpitali polowych dla powstańców i ludności cywilnej. W okresie 1941-1946 w piwnicy rodzinnego domu profesora Wacława Wernera przechowywany był preparat radu. Preparat wywieziono z pracowni radiologicznej Towarzystwa Naukowego Warszawskiego wcześniej, bo już w 1939 r. przez L. Wertensteina i ukryto w Turczynku. Jednakże w związku z podejrzeniami o semickie pochodzenie profesora Wertensteina w 1941 roku poprosił on Wacława Wernera, fizyka i docenta Politechniki Warszawskiej, o zaopiekowanie się preparatem. Wiedziała o tym tylko jego żona. Preparat zamurowano w otwieranym pojemniku w ścianie piwnicy domu. Spoczywał tam do 1947 r. kiedy Wacław Werner przekazał go ponownie do Towarzystwa. W Brwinowie mieszkali i tworzyli m.in. Zygmunt Bartkiewicz i Stefan Kiedrzyński. Z miastem związany był Jarosław Iwaszkiewicz, który został pochowany na miejscowym cmentarzu. Prawa miejskie przyznano miejscowości w 1950 roku. Brwinów jest gminą miejsko-wiejską. Miasto liczy dziś około 13 tysięcy mieszkańców, a gmina około 25 tysięcy mieszkańców.

TRASA PRZEZ BRWINÓW

Do Brwinowa z Podkowy Leśnej wjeżdżamy, przecinając na światłach trasę 719. Jedziemy **ulicą Sportową**,



która skręca lekko w lewo (prosto prowadzi ulica Wilsona do stacji PKP, wzdłuż której mamy ścieżkę pieszo-rowerową), przemieszczając się jednak szlakiem, po drodze zobaczymy kilka ciekawych willi, również dojeżdżając do stacji PKP. Z ulicy Sportowej skręcamy w pierwszą w lewo na **Leśną** (mały nawrót), następnie w prawo w **ulicę Kielecką** i dalej prosto **Myśliwską** do końca, która nas doprowadzi do **ulicy Grodziskiej**. Na styku tych ulic po lewej widoczny jest niedawno wyremontowany **Dworek Zagroda**, ¹ od 1977 r. siedziba Towarzystwa Przyjaciół Brwinowa. Zwany również Bartkiewiczówką, od nazwiska Zygmunta Bartkiewicza, pisarza i felietonisty. Został wzniesiony według planu właściciela w latach 1905–1910. Krąży historia, że z materiałów z rozebranego kościoła, ale nie ma na to dowodów. Wejść można fur-

tą od ulicy Grodziskiej 57, po wcześniejszym umówieniu wizyty. Dalej szlak prowadzi Grodziską. Pod numerem 19 zwraca naszą uwagę imponująca **willa Słoneczna**. ² Kilkaset metrów dalej znajduje się siedziba **Urzędu Gminy**. ³ Mający bardziej charakter kamienicy niż willi budynek, w nieco innym kształcie, wzniesiony został na początku XX wieku przez właściciela miejscowego tartaku i składu opałowego.



Naprzeciwko urzędu znajduje się dom z 1911 roku, zbudowany z myślą o utworzeniu na parterze apteki. Apteka działa nieprzerwanie do dziś. Obok urzędu znajduje się **dom Karwassera**. ⁴



Przed II wojną światową, w należącym do brwinowskiego przedsiębiorcy Jankiela Karwassera budynku przy ul. Grodziskiej 10, funkcjonował prywatny dom modlitwy. Modły w nim prowadził rabin dojeżdżający z pobliskiego Grodziska Mazowieckiego.

Początkowo dom modlitwy znajdował się na pierwszym piętrze, w dużym pokoju z oknami wychodzącymi na ulicę Grodzką. Dojeżdżamy do **ron-da**, gdzie na transformatorze wita nas wizerunek **Wacława Kowalskiego**. ⑤ Niedaleko, obok



placu zabaw, zobaczymy tzw. Krzyż Kolejarski. Ustawiony w miejscu egzekucji mieszkańców Brwinowa biorących udział w Powstaniu Listopadowym. Naprzeciwko znajduje się kawiarnia-cukiernia rodziny Jarzynów. Można tam wejść i odpocząć. Ale wróćmy do Wacława Kowalskiego. Spro-wadził się do Brwinowa na początku lat 50. Mieszkał tutaj aż do śmierci i dziś spoczywa na tutejszym cmentarzu. To niezapomniany człowiek, pozostający do dzisiaj jednym z najpopularniejszych polskich aktorów. Jego debiut filmowy to *Zakazane piosenki*, a ko-jarzony jest z rolą Kazimierza Pawlaka w filmowym cyklu *Sami swoi*, *Nie ma mocnych* oraz *Kochaj albo rzuć*. Zagrał w ponad 100 filmach i seria-lach (wystąpił m.in. w roli dozorczy Popiołka w serialu *Dom*) i przez wiele lat występował na scenach teatrów w Warszawie – w Klasycznym, Polskim i Na Woli. Z ronda wjeżdżamy w tunel pod torami - po prawej widzimy stację PKP.

Za tunelem kierujemy się w lewo. Wjeżdżamy na **plac Jana Pawła II**. ⑥ Na wprost ukazuje się **kościół św. Floriana**. ⑦ Postawiony w XVIII wieku kościół miał dwu-wieżową bryłę utrzymaną w duchu barokowym. Nie była to jednak pierwsza świątynia w tym miejscu. W połowie następnego stulecia kościół przebudowano w stylistyce klasycystycznej. Prawdopo-dobnym fundatorem prze-budowy był Eustachy Maryl-ski, właściciel pobliskich Książenic i Żółtyna, inicjator wystawienia drewnianej kaplicy grobowej na miej-scowym cmentarzu.



W 1927 roku, by dostosować rozmiary kościoła do potrzeb parafii, zaczęto wznosić obec-ną świątynię według projektu architekta Mieczysława Woł-kowińskiego. Inicjatorem bu-dowy był ówczesny proboszcz ks. Franciszek Kawiecki.



W nowym kościele pozostało wyposażenie z rozebranej drewnianej budowli. Po zwiedzeniu kościoła przecho-dzimy przez plac Jana Pawła II i wchodzimy główną bramą

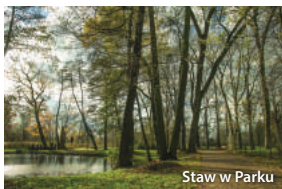
do **Parku Miejskiego im. 36 pp Legii Akademickiej**,
8 w którym możemy poruszać się rowerem. Po prawej



stronie zauważymy zabytkowy **pałac Wierusz-Kowalskich**.
9 Pałac został wybudowany około 1911 roku według projektu Stanisława Grochowicza, w stylu nawiązującym do neoklasycyzmu. Tadeusz Wierusz-Kowalski nabył ten teren w roku 1909 od Stanisława Lilpopa. Pałac pełnił rolę

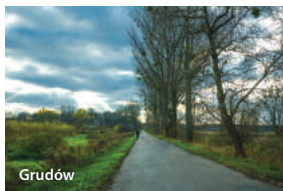


szpitala polowego, zorganizowanego 12 września 1939 roku w związku z bitwą pod Brwinowem. Pomoc była udzielana zarówno Polakom, jak i Niemcom. Do 1940 roku pałac pozostawał w rękach rodziny. Po zakończeniu bitwy oraz przejściu miasta Niemcy zlikwidowali szpital, a majątek został skonfiskowany przez niemiecki Zarząd Majątków



Rolnych, tj. Liegenschaft. We wrześniu 1947 roku, ograbioną i podupadającą posiadłość, przejęła Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie.

Pałac pozyskała Gmina Brwinów i w 2017 roku rozpoczęła jego rewitalizację. Budynek stanie się siedzibą Gminnego Ośrodka Kultury w Brwinowie. Wyjeżdżamy z parku na **ulicę Przejazd**, którą od razu przecinamy i wjeżdżamy na drogę dla rowerów wzdłuż ulicy **Sochaczewskiej**, którą jedziemy do końca.



Trochę oddechu od aglomeracji miejskich. Dojeżdżamy do **Grudowa** (w Grudowie łukiem w lewo), dalej przez **Falęcin** do granic Milanówka. Falęcin 9 – skręcamy w lewo do Milanówka. Jesteśmy w Milanówku.

Pamiętaj, że...

zwiedzanie trasy możesz rozpocząć od dowolnego miejsca lub miasta. Łączą się one w pętlę, więc podróż w kolejności proponowanej przez przewodnik nie jest obligatoryjna. Wydawca zachęca również do „zbaczania” z tras i poznawania uroku Podwarszawskiego Trójmiasta Ogrodów na własną rękę.



Podwarszawskie
Trójmiasto
Ogrodów

Brwinów • Milanówek • Podkowa Leśna

MAPY

Trasa nr 1 (Milanówek)

Trasa nr 2 (Podkowa Leśna)

Trasa nr 3 (Brwinów)

Trasa nr 4 (Zabytkowy Milanówek)

Trasa nr 5 (Rekreacyjny Milanówek)

Trasy w wersji audio oraz szersze opisy zabytków
dostępne niebawem na stronie
www.mckmilanówek.pl

Przekierowanie na stronę:



TRASA nr 1
PODWARSAWSKIE TRÓJMIASTO OGRODÓW



[illegible]

TRASA nr 2 PODWARSZAWSKIE TRÓJMIASTO OGRODÓW

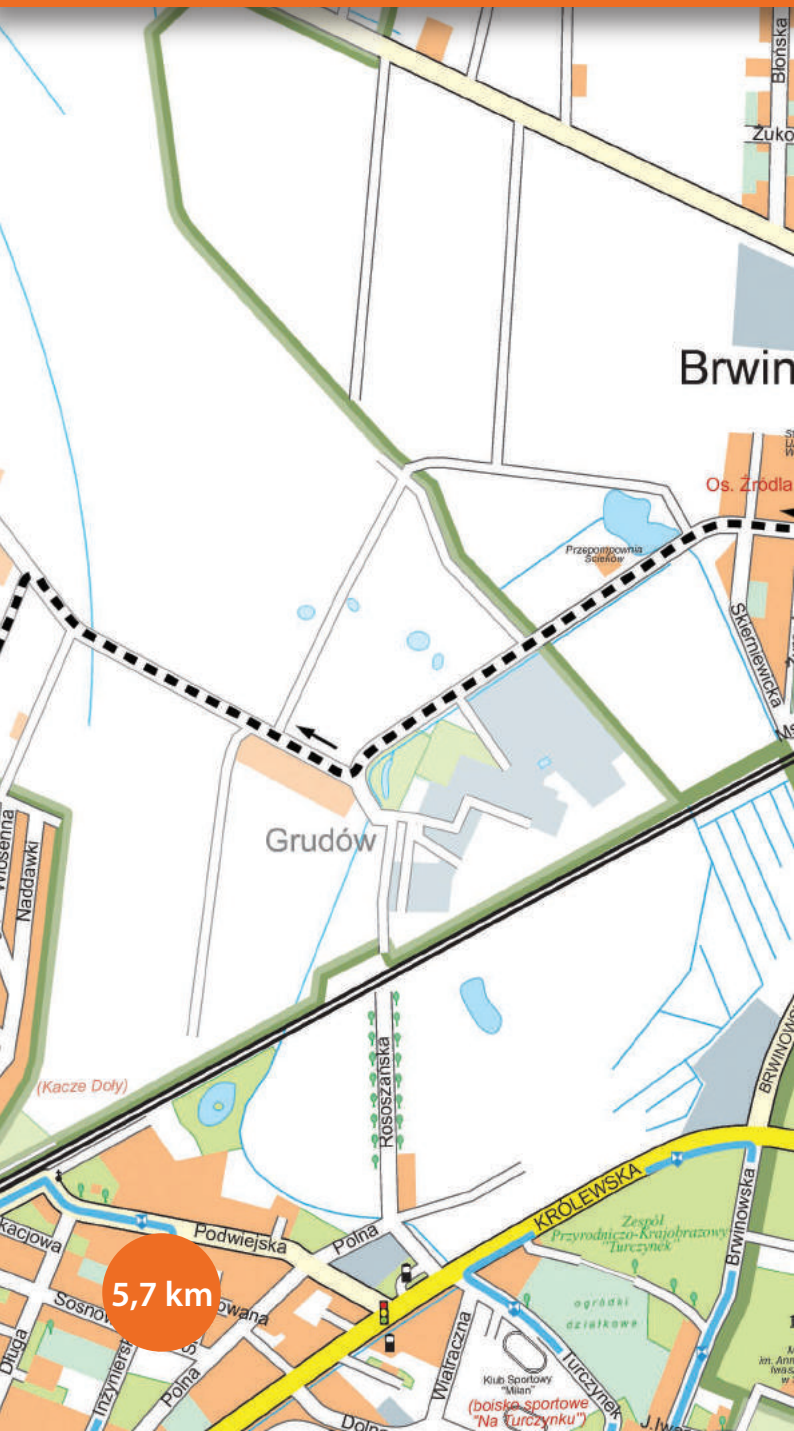


8,4 km

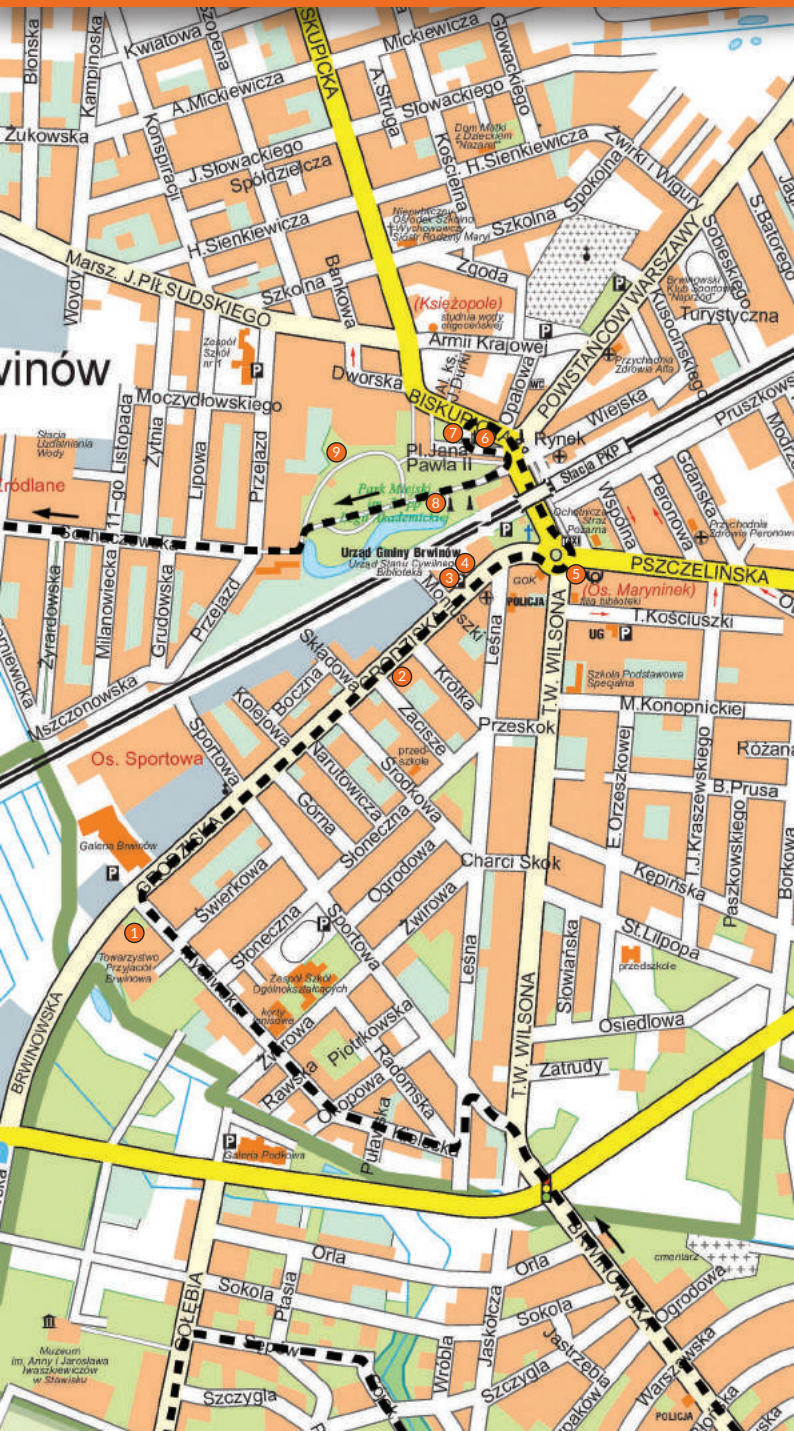
MAPA TRASY PRZEZ PODKOWĘ LEŚNĄ



TRASA nr 3
PODWARSZAWSKIE TRÓJMIASTO OGRODÓW



MAPA TRASY PRZEZ BRWINÓW



Dla rowerzystów, którzy chcą pokręcić tylko po Milanówku proponujemy dwie trasy tzw. „zabytkową” i „rekreacyjną”. To dwie krótkie pętle oznaczone na poniższych mapach.



To część szlaku Podwarszawskiego Trójmiasta Ogrodów, który przebiega przez północną część Milanówka ulicami Wiejską, Wspólną, Podgórną, Parkową, Piaski, Grodeckiego, Krasińskiego, Spacerową, Mickiewicza, Kościuszki, Kościelną, Słowackiego. Pętlę tej trasy zamykamy ulicą Krakowską (wzdłuż torów PKP), przez Czubińską do ulicy Wiejskiej. Długość pętli 6,5 km.



1

Kościół pw. Św. Jadwigi Śląskiej
ul. Kościuszki 41



2

Willa Borówka
ul. Królowej Jadwigi 5



3

Willa Zacisze
ul. Słowackiego 6



4

Willa Kresy
ul. Słowackiego 3



5

Willa Leontynówka
ul. Krakowska 13



6

Willa Zosin
ul. Krakowska 6



7

Willa Garbatka
ul. Podgórna 32



8

Willa Sulima
ul. Podgórna 36



9

Willa Waleria
ul. Spacerowa 22



10

Willa Ewarystówka/Irena
ul. Mickiewicza 12



11

Willa Matulek
ul. Mickiewicza 10



12

Willa Emanów
ul. Mickiewicza 4



13

Willa Wandzin
ul. Kościuszki 45



14

Willa Modbolsal
ul. Kościuszki 42



TRASA nr 5

REKREACYJNY MILANÓWEK:

7,5 km

To pętla po południowej części Milanówka, bez zabytkowych atrakcji, ale o dużo mniejszym natężeniu ruchu samochodowego (dużo dróg gruntowych). Start i zakończenie pętli przy przystanku kolejki WKD. Z północnej części miasta lub przystanku PKP proponowany dojazd szlakiem PTO.

Trasa przebiega przez ulice: Grudowską, ścieżką wzdłuż torów kolejki WKD, Brwinowską, Średnią do nr 86, w Prawo Średnią, która przechodzi w Łąkową, przecinamy tory kolejki WKD Brzózki, nadal Łąkową, następnie Hallera, Książenicka, Nowowiejska, Cicha, Szkolna i ścieżką rowerową wzdłuż ulicy Królewskiej do przystanku WKD Grudów. Długość pętli 7,5 km.

UWAGI: Jadąc zgodnie ze wskazówkami zegara ul. Średnią przy nr 86 skręcamy w prawo tam dalej prowadzi ulica Średnia, a w połowie zmienia się w Łąkową. Jadąc odwrotnie za torami kolejki WKD Brzózki skręcamy w lewo w Łąkową nr 59 i dojeżdżamy do Średniej, na skrzyżowaniu Średnią w lewo.

INFORMACJE PRAKTYCZNE:

Serwisy rowerowe

Milanówek:

Rowmar
ul. Krzywa 9
tel. 606 910 585

Serwis Rowerowo –
Narciarski
ul. Jana Kasprowicza 10
tel. 22 758 38 62

Rowery z Plusem
ul. Wąska 31
tel. 506-080-441

Brwinów:

Jakoobcycles
ul. Żwirki i Wigury 6B
tel. 22 729 72 23

Lesing Ryszard
ul. Wilsona 30
tel. 22 7296140

Podkowa Leśna:

Evolution
ul. Bukowa 21
tel. 660 386 232

Urzędy Gmin

Brwinów
ul. Grodziska 12
tel. 22 738 26 15

Milanówek
ul. Kościuszki 45
tel. 22 758 30 61,
22 758 30 62 (centrala)

Podkowa Leśna
ul. Akacjowa 39/41
tel. 22 759 21 00

Urzędy Pocztowe

Brwinów
ul. Pszczelińska 2
tel. 22 729 53 07

Milanówek
ul. Piłsudskiego 30
tel. 22 758 35 45
Agent Poczty Polskiej w
Milanówku
ul. Kościuszki 20
tel. 22 758 35 45

Podkowa Leśna
ul. Słowicza 2 A
tel. 22 758 93 28

Telefony alarmowe

Komisariaty Policji:

Brwinów
ul. Leśna 7
tel. 22 729 69 25,
22 729 79 97

Milanówek
ul. Literacka 13
tel. 22 758 32 36,
22 758 31 61

Podkowa Leśna
ul. Brwinowska 17A
tel. 22 758 91 10,
22 758 91 05

Ogólnopolskie numery
alarmowe: 997, 112

Straż Pożarna:

Brwinów
ul. Pszczelińska 3
tel. 22 729 59 46

Milanówek
ul. Warszawska 18
tel. 22 758 34 25

Ogólnopolskie numery
alarmowe: 998, 112

Straż Miejska:

Brwinów
ul. Grodziska 12
tel. 22 729 63 94,
986 - bezpłatny numer
z terenu gminy

Milanówek
ul. Warszawska 32
tel. 22 724 80 45

Informacja turystyczna

Centrum Informacji
Turystycznej w
Milanówku,
ul. Kościelna 3
tel. 22 758 32 34

Baza gastronomiczna

Brwinów:

- Pomodoro Verde
Pasta & Pizza,
Grodziska 46,
tel. 22 729 98 43
- Smart Sushi,
ul. Grodziska 46,
tel. 503 572 682

- Kulinarium, ul. Grodziska 46,
tel. 507 157 493
- Cukiernia Jarzyna, Grodziska 3A,
tel. 22 729 63 69
- Cukiernia S. Rzeczkowski, Rynek 4
- Pizzeria Bella, ul. Armii Krajowej 3
tel. 793 499 685
- O matko i córko, ul. Armii
Krajowej 3 lok. 4,
tel. 531 812 585
- Karczma Rodos, Kępińska 53,
tel. 22 729 66 29
- Kebab Casablanca, Rynek 4,
tel. 517 856 407

Milanówek:

- Pizzeria Palomino, Królewska 61,
tel. 22 724 94 94
- Gemini Bis, ul. Głowackiego 7A,
tel. 22 724 84 92
- Chamiarnia Burgery, Królewska
90, tel. 511 693 511
- Kebab IFRI, Piłsudskiego 25,
tel. 797 245 217
- Bar Orientalny Nan Ninh,
Przeskok 2, tel. 788 439 237
- Kebab Habibi, Krzywa 4,
tel. 729 383 833
- Lodovi - lody tradycyjne i włoskie,
Krzywa 2
- Cukiernia S. Rzeczkowski,
Przeskok 11, tel. 504 488 844
- Barek sałatkowy Tortilla Service,
ul. Piasta 8, tel. 608 760 678
- Cukiernia Grudex, Przeskok 6,
tel. 22 755 87 99
- Klubokawiarnia Stare Kino,
Piłsudskiego 33, tel. 22 881 82 85
- Love Me Food&Beer, Warszawska
36, tel. 22 720 10 01
- Kawiarnia Podmiejska,
Warszawska 30, tel. 515 455 763
- Restauracja Tajemniczy Ogród,
Krakowska 11C, tel. 22 758 37 52
- Herbaciarnia Klimaty, Kościuszki
10, tel. 602 726 205
- Cukiernia Pacześni, Kościuszki 34,
tel. 22 758 30 19
- Blueberry Duck, Królowej Jadwigi
5, tel. 797 472 827
- Karczma U Jędrusia, Królewska
115, tel. 22 881 97 66
- Pizzeria Milenium, Północna 1,
tel. 661 131 121
- Pizzeria Italiano, Reymonta 4,
tel. 22 678 35 35

Podkowa Leśna:

- Podkowa Wine Depot,
Nadarzyńska 4 Żółwin,
tel. 22 758 95 59
- Restauracja gruzińska Suliko,
Lilpopa 18, tel. 505 156 900
- Ola La Lody Tradycyjne,
Brwinowska 3
- Manufaktura Cukiernia &
Herbaciarnia, Słowicza 1,
- Restauracja Bazyli, Słowicza 1a,
tel. 22 759 22 29
- Kuchnia turecka Onur,
Jana Pawła II 2, tel. 666 560 985
- Weranda Marii Domańskiej,
Jana Pawła II 3, tel. 22 758 90 53
- Cukiernia Duet, Jana Pawła II 6
- Biały Dworek, Gołębia 39,
tel. 22 758 95 24
- Subway, Gołębia 26
- Cafe Piąteczka5, Gołębia 26,
tel. 506 124 495

[illegible]

Opracowanie tras: Adam Matusiak

Redakcja: Adam Matusiak, Michał Słowiński

Korekta: Jakub Jagiełło

Projekt graficzny i opracowanie: Tobiasz Bułynko

Fotografie: Joanna Szamota, Tobiasz Bułynko

Mapy: Agencja Regraf Piotr Bielawski,

tel. 22 648 65 64, e-mail: regraf.mapy@wp.pl

Wydawca: Milanowskie Centrum Kultury

Druk: Agencja Poligraficzna Struś w Grodzisku Mazowieckim

Wydanie I

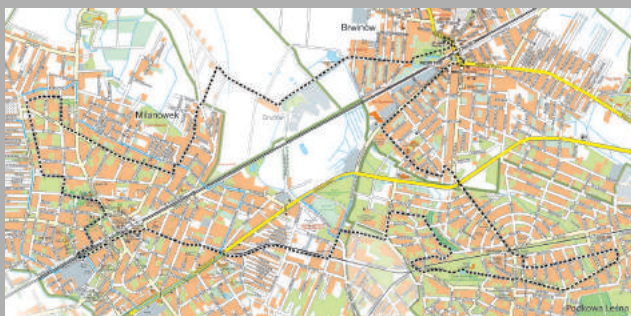
2017 Milanówek

Wszelkie prawa zastrzeżone.

Wydawca zastrzega, że nie ponosi odpowiedzialności za informacje, które uległy zmianie.

Bibliografia:

- Gajda M. (red.), Strategia rozwoju terenów zieleni na obszarze Podwarszawskiego Trójmiasta Ogrodów – ETAP I, Kraków 2015
- Gajda M. (red.), Strategia rozwoju terenów zieleni na obszarze Podwarszawskiego Trójmiasta Ogrodów – ETAP II, Kraków 2015
- Mikulski Z., Z życia nauki i życia Towarzystwa: Odstąpienie tablicy upamiętniającej przechowanie radu w domu Wernerów w okresie okupacji niemieckiej (Brwinów, 18 IX 1999 r.), Rocznik Towarzystwa Naukowego Warszawskiego 62, Warszawa 1999
- Pachnik A., Pałac Wierusz Kowalskich, „Miesięcznik Kulturalno-Społeczny LINIA Otrębusy-Kanie-Brwinów”, 2016, Nr 2
- Pettyn A., (red.), Kasztelanica T., Milanówek Informator, Milanówek 2003
- Samoraj M., Szyska M. (red.), Co ma wspólnego morwa z krówką i rakietą tenisową? Czyli wszystko o Milanówku, Urząd Miasta Milanówka, Milanówek 2015
- Wesołowska H., Spacer po Milanówku 1, Towarzystwo Miłośników Milanówka, Milanówek 1995
- Wesołowska H., Spacer po Milanówku 2, Towarzystwo Miłośników Milanówka, Milanówek 1997
- Wesołowska H., Spacer po Milanówku 3, Towarzystwo Miłośników Milanówka, Milanówek 2000
- Żuławska Z., Milanówek 1899-1939, Towarzystwo Miłośników Milanówka, Milanówek 1999
- Stowarzyszenie Gmin Zachodniego Mazowsza Mazovia, <http://www.mazovia-sgzm.pl>
- Polska w liczbach, <http://www.polskawliczbach.pl>
- Urząd Gminy Podkowa Leśna, <http://podkowalesna.pl>
- Kubisa S., Podkowa Leśna i okolice na weekend, <http://www.przewodnik.podkowalesna.pl>
- Oddział LOP w Podkowie Leśnej, <http://loppodkowa.org.pl>
- Polska Niezwykła, <http://www.polskaniezwykla.pl>
- Wirtualny Sztetl, <https://sztetl.org.pl>
- Parafia św. Floriana w Brwinowie, <http://www.swflorian.com>
- Milanowskie Towarzystwo Letnicze, <http://www.tmm.net.pl>
- Urząd Gminy Brwinów, <http://www.brwinow.pl>
- Urząd Gminy Milanówek, <http://milanówek.pl>
- Brwinów.com, <http://www.brwinow.com>
- Brwinów24.pl, <http://www.brwinow24.pl>



Od wydawcy

Dla wszystkich uwielbiających rowery proponujemy niniejszy przewodnik turystyczny, który oprócz map Brwinowa, Milanówka i Podkowy Leśnej zawiera opisy zwiedzanych okolic. Dzięki niemu można nie tylko zaznać przyjemności ze sportu, ale także poznać garść ciekawostek o walorach przyrodniczych i lokalnym dziedzictwie Podwarszawskiego Trójiasta Ogrodów. Zwiedzanie można rozpocząć w dowolnym mieście. Mamy nadzieję, że proponowane przez nas trasy rowerowe ułatwią Państwu poruszanie się po opisanych miejscowościach. Gorąco zachęcamy do turystyki rowerowej!

